УДК 811.111:81’42
DOI: 10.31891/2415-7929-2019-18-10-12

ДАВИДЮК Ю. Б.
Хмельницький національний університет

ТЕМПОРАЛЬНІ НОМІНАТОРИ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ О.ГЕНРІ

У статті подано опис темпоральних номінаторів, як лексичних показників реального і художнього часу на матеріалі художніх творів О.Генрі. Виявлені та проаналізовані три базові групи темпоральних номінаторів. Особливу увагу приділено образним темпоральним номінаторам, що є складниками різних стилістичних прийомів, зокрема концептуальних метафор.

Ключові слова: темпоральна структура, художній текст, темпоральні номінатори, образ, концептуальна метафора.

DAVYDYUK Yu.
Khmelnytskyi National University

THE TEMPORAL INDICATORS IN O. HENRY’S SHORT STORIES

The article deals with the temporal structure of the literary text and describes the temporal indicators as lexical markers of real and literary time in O. Henry’s works. The temporal structure of the literary text is a temporal frame, which largely determines the movement of storylines, their variability, sequence, and directly correlates with the composition of the story. The temporal structure of the literary text has not only grammatical means of expression (tense and aspect system of the verb), but also lexical means, which include nouns, adverbs and their combinations, which indicate time, as well as numerals and dates.

It is stated in the article that all temporal indicators can be divided into three large groups: 1) temporal artefacts (watch, clock, calendar, pendulum); 2) temporal indicators that point to the time in general (time, hour, minute, 8.30, in the evening, September, summer), and 3) imaginative temporal indicators that are constituents of various stylistic devices, in particular conceptual metaphors. The third group is considered to be the most interesting in O. Henry’s short stories, since it has been highlighted that temporal indicator CLOCK can be personified (CLOCK IS A TYRANT, CLOCK IS A MONSTER, CLOCK IS A INSENSATE MONITOR OF BRASS AND STEEL), or depicted as artefact (CLOCKS ARE SHACKLE), or abstract notion (CLOCK IS AN EVIL, CLOCK IS A NUISANCE). The analysis of temporal indicator SPRING showed that it was mostly embodied into female images, such as LADY, WITCH, GODDESS, and NURSE.

Temporal indicators play an important role in the temporal structure of the literary text: as time markers they help to manifest and perceive real and literary time. In O. Henry’s short stories, such temporal indicators, as time and clock(s) have a sufficiently high degree of frequency, which is regarded as an indisputable proof of their importance for the writer's individual style.

Keywords: temporal structure, literary text, temporal indicators, image, conceptual metaphor.

Насьогодні таке багатоаспектне явище, як художній текст розглядається не лише з точки зору його семантичного простору – велика увага також приділяється його просторовій [1; 8; 13] та часовій організації [4; 5; 7; 17], останню часто називають темпоральною структурою художнього тексту.

Темпоральна структура художнього тексту реалізовується через текстову категорію континуума [3]. Категорія континууму пов’язана з відображенням у тексті нерозривного потоку руху в просторі та часі і постає як певна послідовність фактів, подій, що розгортаються в часі та просторі, при цьому процес розгортання відбувається по-різному, залежно від типу тексту. Категорія континууму також постає як певне художнє осмислення часу та простору об’єктивної реальності. Загалом вважається, що простір та час є невіддільними один від одного як у реальності, так і в художньому тексті. Проте, при абсолютній справедливості даного твердження, для великої кількості літературних ситуацій, простір і час усе ж функціонують окремо, доказом чого є темпоральна структура тексту – його часовий каркас, який значною мірою зумовлює рух сюжетних ліній, їх змінність і послідовність, тобто прямо корелює з композицією твору [9, с. 9].

Темпоральна структура художнього тексту має не лише граматичні засоби вираження (система видо-часових форм дієслова), а й лексичні засоби, до яких належать іменники, прислівники та їх поєднання, що вказують на час, а також числівники та дати. Ці лексичні засоби вираження темпоральності отримали у лінгвістиці досить різні найменування такі, як: *Т*-сигнали або мовленнєві одиниці – це слова (словосполучення), що містять темпоральну інформацію щодо зображуваної в тексті реальності; вони розподіляються на темпоральні артефакти; темпорально параметризовані соціальні ситуації, а також природні явища та темпорально локалізуючі сюжетні події [6], темпоральні конкретизатори [2; 15; 16], темпоральні лексеми [14], темпоральні номінатори [12]. Усіх її об’єднує єдина функція – функція вказівки на час.

Метою нашої статті є проаналізувати роль лексичних номінаторів, які відображають властивості реального і художнього часу у темпоральній структурі художніх творів О.Генрі.

На думку Н.І. Панасенко, всі лексичні темпоральні номінатори характеризують час таким чином: час в цілому, час доби, календарний (циклічний) час: дні тижня, місяці, пори року [10; 11; 12]. Ми вважаємо, що усі темпоральні номінатори можна розподілити на три великі групи: 1) темпоральні артефакти (*watch, clock, calendar, pendulum*); 2) темпоральні номінатори, що вказують на час в цілому (*time, hour, minute, 8.30, in the evening, September, summer*), та 3) образні темпоральні номінатори, що є складниками різних стилістичних прийомів, зокрема концептуальних метафор.

Усі три групи широко представлені у творчості О.Генрі. Так, в оповіданні О.Генрі "The Caliph, Cupid and the Clock" [18] із шістдесяти п'яти темпоральних номінаторів, дев'ятнадцять є випадками на вживання номінативної одиниці *clock(s)* та двадцять п'ять є випадками вказівок на час як такий (наприклад *half an hour, time, in ten years, every night, twenty years, ten minutes* та ін.), сім з яких представлені номінативною одиницею *time*. Третя група образних темпоральних номінаторів, на наш погляд, є найбільш цікавою в цьому оповіданні, оскільки концепт-референт ГОДИННИК має такі кореляти, як:

- ГОДИННИК – ЦЕ ЛЮДИНА-ДЕСПОТ, ТИРАН (*he considered the subjugation of the world to the arbitrary measures of Time. The comings and goings of people in hurry and dread, controlled by the little metal moving hands of a clock, always made him sad; I have observed you looking persistently at that clock. Its face is that of a tyrant, its numbers are false as those on a lottery ticket; its hands are those of a bunco steerer*);
- ГОДИННИКИ – ЦЕ ВАЖКІ КАЙДАНИ НА НОГАХ ЛЮДСТВА та БЕЗДУШНИЙ МОНІТОР З МІДІ ТА СТАЛІ (*"Clocks," said the Prince, "are shackles on the feet of mankind […] Let me entreat you to throw off its humiliating bonds and to cease to order your affairs by that insensate monitor of brass and steel."*);
- ГОДИННИК – ЦЕ МОНСТР (*Women are the natural enemies of clocks, and, therefore, the allies of those who would seek liberation from these monsters that measure our follies and limit our pleasures*);
- ГОДИННИК – ЦЕ ЗЛО (*Clocks are an evil*);
- ГОДИННИК може породжувати СТРАХ (*I have wealth and power and knowledge above most men, but when the clock strikes I am afraid*);
- ГОДИННИК – ЦЕ НЕПОТРІБНА РІЧ (*they're a nuisance, anyway – always ticking and striking and getting you late for dinner*).

Таким чином, темпоральний номінатор ГОДИННИК з одного боку постає як непотрібна РІЧ та БЕЗДУШНИЙ МОНІТОР, а з іншого – персоніфікується і зображується із негативною конотацією як ЛЮДИНА-ТИРАН і МОНСТР, який породжує страх та зло.

До другої групи темпоральних номінаторів, яка вказує на час в цілому, можна віднести дати та числа в складі цих дат. Так, для О.Генрі важливими датами є четверте липня – дата наявна в двох його оповіданнях – "The Fourth in Salvador" та "The Day We Celebrate" та четверте листопада – дата, про яку йдеться в оповіданні "On Behalf of the Management".

О.Генрі досить часто у своїх оповіданнях згадує про календарний (циклічний) час, а саме про таку пору року, як ВЕСНУ. Цей темпоральний номінатор настільки важливий для автора-оповідача, що в багатьох творах він винесений автором у сильні позиції (заголовки, початок, кінець оповідань) і втілений у відповідний концепт-референт ВЕСНА / SPRING, що реконструйований в таких оповіданнях, як "Springtime a La Carte", "The Harbinger", "Proof of the Pudding" та "The Marry Month of May" та інші [18] й має безліч корелятів, що висвітлюють жіночий образ. Так, ВЕСНА зображується ЛЕДІ у зеленому (*….they can welcome the Lady in Green to their dull bosoms*), ВІДЬМОЮ (*But what a witch is Spring*!), БОГИНЕЮ (*the city man know that the grass-green goddess is upon her throne*), ЧАРОДІЙКОЮ (*The deadly work of the implacable, false enchantress May was done*), і навіть фатальною ЖІНКОЮ-СПОКУСНИЦЕЮ (*This May, who is no goddess, but Circe*), КОКЕТКОЮ, яка підморгує і збиває зі шляху (*Spring winked a vitreous optic at Editor Westbrook of the Minerva Magazine, and deflected him from his course […] his feet became entangled in the lure of the vernal coquette*) та лікуючою МЕДСЕСТРОЮ (*He felt, too, the benign, tonic medicament of the trained nurse, Spring, tripping softly adown the wards of the convalescent city*).

Отже, темпоральні номінатори відіграють важливу роль у темпоральній структурі художніх творів: вони є маркерами прояву та сприйняття художнього часу, що уможливлюють вияв авторського трактування ЧАСУ як складного, комплексного феномену. У художній тканині коротких оповідань О.Генрі вживання таких темпоральних номінативних одиниць, як *time* та *clock(s)* мають досить високий ступінь частотності, що є беззаперечним доказом їх значущості та важливості для ідіостилю письменника в цілому. Перспективою подальших розвідок вважаємо дослідження темпоральних номінаторів, і ширше усієї темпоральної структури на матеріалі художніх творів інших авторів та у їх поєднанні із категорією художнього часу.

Література

1. Бабенко Л. Г., Казарин Ю. В. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика : учебник; практикум. Москва : Флинта, 2005. 496 с.
2. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность. Ленинград : Наука, 1990. 264 с.
3. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва : Ком Книга, 2007. 144 с.
4. Голосова Т. М. Темпоральна структура художнього тексту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : 10.02.02. Київ, 2002. 35 с.
5. Гошилик Н. С. Схемні образи часу в сучасній англійській мові : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2013. 220 с.
6. Дученко Л. В. Жанрово-лінгвістичні особливості темпорально-оповідальної структури художнього тексту (на матеріалі англомовної детективної прози 20 сторіччя): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2004. 21 с.
7. Золотова Г. А. Категории времени и вида с точки зрения текста. Вопросы языкознания. 2002. № 3. С. 112–126.
8. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история. Москва : Языки русской культуры, 1996. 464 с.
9. Обелець Ю. А. Темпоральна структура можливих світів художнього тексту (на матеріалі англомовної прози) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2006. 23 с.

10. Панасенко Н. И. Стилистические приемы в создании традиционных и индивидуальных образов времен года в русской поэзии XIX–XX вв. Мир русского слова и русское слово в мире : материалы XI конгресса междунар. ассоц. препод. русс. яз. и лит-ры, Варна, 17–23 сентября. 2007. Т. 7. С. 399– 406.

11. Панасенко Н. И. Темпоральная структура поэтического текста (на материале русской, украинской и словацкой поэзии XIX–XX вв.). Обрії сучасної філології : зб. наук. праць. Луганськ : Видавництво «Шико» ТОВ «Віртуальна реальність», 2009. Вип. 2. С. 176–184.

12. Панасенко Н. И. Темпоральные номинаторы в поэтическом тексте. Studia Germanica et Romanica: Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання. 2010. Т. 7, № 2 (20). С. 125–148.

13. Панасенко Н.І. Топофон в произведениях Рея Бредбери. Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград : Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка. 2013. № 117. С. 115–119.

14. Салимова Д. А., Данилова Ю. Ю. Время и пространство как категории текста: теория и опыт исследования (на материале поэзии М.И. Цветаевой и З.Н. Гиппиус : монографія. Москва. : Флинта; Наука, 2009. 200 с.

15. Талаш І. О. Функціонально-семантичне поле темпоральності в публіцистичних та інформаційних текстах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ : 2007. 23 с.

16. Талаш І. О. Темпоральні конкретизатори як засіб вираження експресивності в публіцистичних текстах. Теоретична і дидактична філологія : зб. наук. праць. Київ : Інформаційно-аналітичне агентство, 2012. Вип. 12. С. 231–234.

17. Panasenko N. I. Interrelations between Literary Time and Space in Prosaic Texts. Language, Literature and Culture in a Changing Transatlantic World : International conference proceedings, April, 22–23. 2009. Prešov : Institute of British and American Studies, 2009. P. 69–82.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. O. Henry : вебсайт. URL: https://americanliterature.com/author/o-henry (дата звернення 24.09.2019).

References

1. Babenko L. H., Kazaryn Yu. V. Lynhvystycheskyi analyz khudozhestvennoho teksta. Teoryia y praktyka : uchebnyk; praktykum. Moskva : Flynta, 2005. 496 s.

2. Bondarko A. V. Teoryia funktsyonalnoi hrammatyky: Temporalnost. Modalnost. Lenynhrad : Nauka, 1990. 264 s.

3. Halperyn Y. R. Tekst kak obъekt lynhvystycheskoho yssledovanyia. Moskva : Kom Knyha, 2007. 144 s.

4. Holosova T. M. Temporalna struktura khudozhnoho tekstu : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra filol. nauk : 10.02.02. Kyiv, 2002. 35 s.

5. Hoshylyk N. S. Skhemni obrazy chasu v suchasnii anhliiskii movi : monohrafiia. Ivano-Frankivsk : NAIR, 2013. 220 s.

6. Duchenko L. V. Zhanrovo-linhvistychni osoblyvosti temporalno-opovidalnoi struktury khudozhnoho tekstu (na materiali anhlomovnoi detektyvnoi prozy 20 storichchia): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.04. Odesa, 2004. 21 s.

7. Zolotova H. A. Katehoryy vremeny y vyda s tochky zrenyia teksta. Voprosы yazыkoznanyia. 2002. № 3. S. 112–126.

8. Lotman Yu. M. Vnutry mыsliashchykh myrov. Chelovek – tekst – semyosfera – ystoryia. Moskva : Yazыky russkoi kulturы, 1996. 464 s.

9. Obelets Yu. A. Temporalna struktura mozhlyvykh svitiv khudozhnoho tekstu (na materiali anhlomovnoi prozy) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.04. Odesa, 2006. 23 s.

10. Panasenko N. Y. Ctylystycheskye pryemы v sozdanyy tradytsyonnыkh y yndyvydualnыkh obrazov vremen hoda v russkoi poэzyy XIX–XX vv. Myr russkoho slova y russkoe slovo v myre : materyalы XI konhressa mezhdunar. assots. prepod. russ. yaz. y lyt-rы, Varna, 17–23 sentiabria. 2007. T. 7. S. 399– 406.

11. Panasenko N. Y. Temporalnaia struktura poэtycheskoho teksta (na materyale russkoi, ukraynskoi y slovatskoi poэzyy XIX–XX vv.). Obrii suchasnoi filolohii : zb. nauk. prats. Luhansk : Vydavnytstvo «Shyko» TOV «Virtualna realnist», 2009. Vyp. 2. S. 176–184.

12. Panasenko N. Y. Temporalnыe nomynatorы v poэtycheskom tekste. Studia Germanica et Romanica: Inozemni movy. Zarubizhna literatura. Metodyka vykladannia. 2010. T. 7, № 2 (20). C. 125–148.

13. Panasenko N.I. Topofon v proyzvedenyiakh Reia Bredbery. Naukovi zapysky. Seriia: Filolohichni nauky (movoznavstvo). Kirovohrad : Kirovohradskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. V. Vynnychenka. 2013. № 117. S. 115–119.

14. Salymova D. A., Danylova Yu. Yu. Vremia y prostranstvo kak katehoryy teksta: teoryia y opыt yssledovanyia (na materyale poэzyy M.Y. Tsvetaevoi y Z.N. Hyppyus : monohrafiia. Moskva. : Flynta; Nauka, 2009. 200 s.

15. Talash I. O. Funktsionalno-semantychne pole temporalnosti v publitsystychnykh ta informatsiinykh tekstakh : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.01. Dnipropetrovsk : 2007. 23 s.

16. Talash I. O. Temporalni konkretyzatory yak zasib vyrazhennia ekspresyvnosti v publitsystychnykh tekstakh. Teoretychna i dydaktychna filolohiia : zb. nauk. prats. Kyiv : Informatsiino-analitychne ahentstvo, 2012. Vyp. 12. S. 231–234.

17. Panasenko N. I. Interrelations between Literary Time and Space in Prosaic Texts. Language, Literature and Culture in a Changing Transatlantic World : International conference proceedings, April, 22–23. 2009. Prešov : Institute of British and American Studies, 2009. P. 69–82.

Рецензія/Peer review : 03.09.2019 Надрукована/Printed : 08.10.2019